

ХУСЕЙН АГАЄВ

<https://orcid.org/0000-0001-6460-8267>

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

О. О. ГАЛАЧЕНКО

<https://orcid.org/0000-0003-2776-1777>

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Вінниця

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПЕРШОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ТА КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Наукові праці МАУП. Серія Юридичні науки, 2019, вип. 58(2), с. 13–19

<https://doi.org/10.32689/2522-4603-2019-02/58-13-17>

Здійснено порівняльний аналіз загальної частини Кримінального кодексу України та Кримінального кодексу Азербайджанської республіки. Встановлено, що більшість положень Кримінального кодексу України та Кримінального кодексу Азербайджанської республіки співпадають, але вони розташовані в інших розділах кодексів. Доведено, що визначення принципів кримінального законодавства у Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки може бути використано при формуванні пропозицій і доповнень до Кримінального кодексу України. Визначено також, що окремі положення кримінального законодавства загальної частини Кримінального кодексу Азербайджанської республіки не підтверджуються статтями спеціальної частини Кримінального кодексу Азербайджанської республіки. Запропоновано, проводити більш поглиблене порівняння кримінального законодавства України та Азербайджанської Республіки з метою підвищення його ефективності та формування пропозицій щодо його вдосконалення.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства виникає необхідність удосконалення кримінального законодавства України, адже відбуваються зміни як у видах злочинів так і в загальній системі визначення злочинів та розвитку злочинності. Україна та Азербайджанська Республіка, були створені приблизно в одному часовому проміжку, тому є певний інтерес до створення кримінального законодавства як в Україні так і Азербайджанській Республіці. При цьому, зазначимо, що окремі положення Кримінального кодексу Азербайджанської республіки є достатньо позитивними, а їх внесення до Кримінального кодексу України може вплинути на розвиток і вдоскона-

лення кримінального законодавств України. Отже, порівняємо першу частину Кримінального кодексу України та Кримінального кодексу Азербайджанської республіки.

Питання порівняння Кримінального кодексу України та Кримінального кодексу Азербайджанської республіки практично не розглядалося в науковій літературі. З одного боку країни не мають спільного кордону та й розвиток кримінального законодавства країн відбувався за різними схемами, проте як в законодавстві України так і законодавстві Азербайджанської Республіки є окремі аспекти використання, який може підвищити ефективність кримінального законодавства.

Порівняння кримінального законодавства України та Азербайджанської Республіки певною мірою здійснювалося в окремих працях в Азербайджанській Республіці [1; 2] і в Україні [2–4].

Спробуємо проаналізувати це детальніше.

Порівняльний аналіз загальної частини Кримінального кодексу України та Кримінального кодексу Азербайджанської республіки показує, що питання визначення завдань кримінального кодексу співпадає, проте воно сформульовано по різному.

Завданнями Кримінального кодексу Азербайджанської республіки є: забезпечення миру і безпеки людства, охорона прав і свобод людини і громадянина, власності, економічної діяльності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного ладу Азербайджанської Республіки від злочинних посягань, а також запобігання злочинам [6].

В Україні Кримінальний кодекс має такі завдання: “правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам” [7].

На відміну від Кримінального кодексу Азербайджанської республіки в Кримінальному кодексі України визначено питання забезпечення миру і безпеки людства. Зазначимо, що у Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки також відсутня глава, якою передбачається відповідальність за злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

У Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки, як і у Кримінальному кодексі України, визначено підстави кримінальної відповідальності. В Азербайджанській республіці підставами для кримінальної відповідальності є вчинення діяння (дії або бездіяльності), яке має всі ознаки складу злочину, що передбачено Кримінальним кодексом Азербайджанської республіки.

В Україні підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого цим Кримінальним кодексом України. Зокрема, підкреслено, що “особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду” [7].

Досить своєрідною є подальша побудова Кримінального кодексу Азербайджанської республіки. Стаття 4 зазначеного кодексу визначає принципи Кримінального кодексу і кримінальної відповідальності. В Україні зазначені принципи розпорочені по всьому Кримінальному кодексу України. У Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки визначено, що основними принципами кримінального процесу є принципи законності, рівності перед законом, відповідальності за вину, справедливості та гуманізму.

Принцип законності передбачає, що злочинність діяння (дії або бездіяльності), а також покарання за це діяння та інших заходів кримінально-правового характеру визначаються тільки цим Кодексом. Цей принцип в українському законодавстві, визначено як підставу кримінальної відповідальності у ст. 2 Кримінального кодексу України [6].

Крім того у Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки передбачено, що застосування кримінального закону за аналогією не допускається. В Україні цей принцип визначено ст. 3 Кримінального кодексу [7].

У ст. 6 у Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки визначено принцип рівності перед законом, тобто особи, які вчинили злочини, рівні перед законом і підлягають кримінальній відповідальності незалежно від раси, національності, ставлення до релігії, мови, статі, походження, майнового і посадового становища, переконань, належності до політичних партій, професійних спілок та інших громадських об'єднань, а також інших обставин.

В Україні цей принцип зафіксовано в Конституції України. Стаття 24 Конституції України проголошує, що всі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Зокрема, не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [8]. Тому повторно закріплювати зазначене положення в Кримінальному кодексі України не мало сенсу.

У Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки також передбачено, що ніхто не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності або покараний, або звільнений від покарання або кримінальної відповідальності з підстав, передбачених ст. 6.

Наступним принципом, який закріплений і Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки, є принцип відповідальності за вчинене діяння або бездіяльність тобто принцип доведеності вини, тобто особа підлягає кримінальній відповідальності і покаранню тільки за ті суспільно небезпечні діяння (дії або бездіяльність) і їх наслідки, щодо яких встановлено її участь. Крім того, особа не підлягає кримінальній відповідальності за невинне заподіяння шкоди.

Як було зазначено, у Кримінальному кодексі України у ст. 2 передбачено, що відповідальність особи має бути доведена судом і лише в такому випадку особа притягається до кримінальної відповідальності.

Стаття 8 Кримінального кодексу Азербайджанської республіки визначає принцип справедливості, тобто “покарання й інші заходи кримінально-пра-

вового характеру, застосовувані до особи, яка вчинила злочин, повинні бути справедливими, тобто відповідати характеру і ступеня суспільної небезпеки злочину, обставинам його вчинення і особи винного”.

В Україні такого принципу у Кримінальному кодексі України не зафіксовано, але ряд положень Конституції України проголошують такі принципи. У Конституції України чітко зазначено, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Зазначену норму справедливості передбачено також у Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки, тобто ніхто не може нести кримінальну відповідальність двічі за один і той самий злочин.

Важливим принципом, визначеним у Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки, є принцип гуманізму, в якому зазначено, що Кримінальний кодекс забезпечує безпеку людини, а покарання й інші заходи кримінально-правового характеру, застосовувані до особи, яка вчинила злочин, не можуть мати характер тортурів або іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження.

В Україні зазначений принцип визначено у Кримінально-виконавчому кодексі України [9], але у Кримінальному кодексі України він чітко не визначений.

На основі викладеного можна дійти таких висновків:

1. Кримінальний кодекс України та Кримінальний кодекс Азербайджанської республіки в основному побудовані на подібних засадах, але існують певні відмінності, які викликані, як вже зазначалося, різними підходами до формування кримінального законодавства.
2. Кримінальний кодекс України як Кримінальний кодекс Азербайджанської республіки мають у загальній частині посилання на злочини щодо забезпечення миру і безпеки людства, проте окремо главу, що передбачає злочини проти миру і безпеки людства у Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки не виділено.
3. У Кримінальному кодексі Азербайджанської республіки виділено принципи кримінального законодавства окремо, в Кримінальному кодексі України такі принципи розпорошені по всьому кодексу, при цьому окремі з них визначені лише в Конституції України
4. Таким чином порівняння загальної частини Кримінального кодексу України та Кримінального кодексу Азербайджанської республіки показує, що окремі аспекти можуть бути враховані при формуванні пропозицій щодо змін у кримінальному законодавстві.

Джерела

1. История государства и права Азербайджанской ССР (1920–1934) / Под ред. М. С. Халафова и др. Баку: Элм, 1973. 552 с.
2. Мамедов И. П. Очерк истории развития уголовного законодательства по борьбе с преступлениями против личности в Азербайджанской ССР (на азерб. языке). Баку, 1985. 95 с.

3. *Рустамзаде А.* Деятельность судебно-правового совета Азербайджанской республики и высшего совета юстиции в Украине как важный объект реформирования // Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. 2015. № 6. С. 148–155.
4. *Рустамзаде А.* Правовые принципы организации и деятельности органов судебного самоуправления в Азербайджанской республике // Юрид. вісник. Повітряне і космічне право. 2013. № 1. С. 50–55.
5. *Тагієв М.* Порівняльний аналіз діяльності Національної поліції України та поліції Азербайджанської Республіки у сфері забезпечення публічного порядку та публічної безпеки // Адміністративне право і процес: проблеми та перспективи розвитку: збірник матеріалів Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції (м. Львів, 19 квітня 2019 р.). [у 2 ч.]. Львів: ПАІС, 2019. Ч. 1. С. 53–58.
6. Уголовный кодекс Азербайджанской республики. Баку: Юрид. лит., 2014. 304 с.
7. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.
8. Конституція України // Інформаційно-довідковий сайт “Україна”. URL: http://proukraine.net.ua/?page_id=63
9. Кримінально-виконавчий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 3–4. Ст. 21.

Agayev H., Halachenko O. Comparative Analysis of the First Part of the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan.

The article provides a comparative analysis of the general part of the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Code of the Azerbaijan Republic. It is established that most of the provisions of the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan coincide, but they are located in other sections of the codes. It is proved that the definition of the principles of criminal law in the Criminal Code of the Azerbaijan Republic can be used in the formulation of proposals and amendments to the Criminal Code of Ukraine. It is also determined that certain provisions of the criminal legislation of the general part of the Criminal Code of the Azerbaijan Republic are not confirmed by the articles of the special part of the Criminal Code of the Azerbaijan Republic. It is proposed to make a more in-depth comparison of the criminal legislation of Ukraine and the Republic of Azerbaijan in order to increase its effectiveness and formulate proposals for its improvement.

<https://doi.org/10.32689/2522-4603-2019-02/58-13-17>

Надійшла 5 лютого 2019 р.